KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

VM:n meno- ja rakennekartoitus pähkinänkuoressa

Taloustorstai Extra 29.10.2026

Minna Punakallio
Pääekonomisti, Kuntaliitto

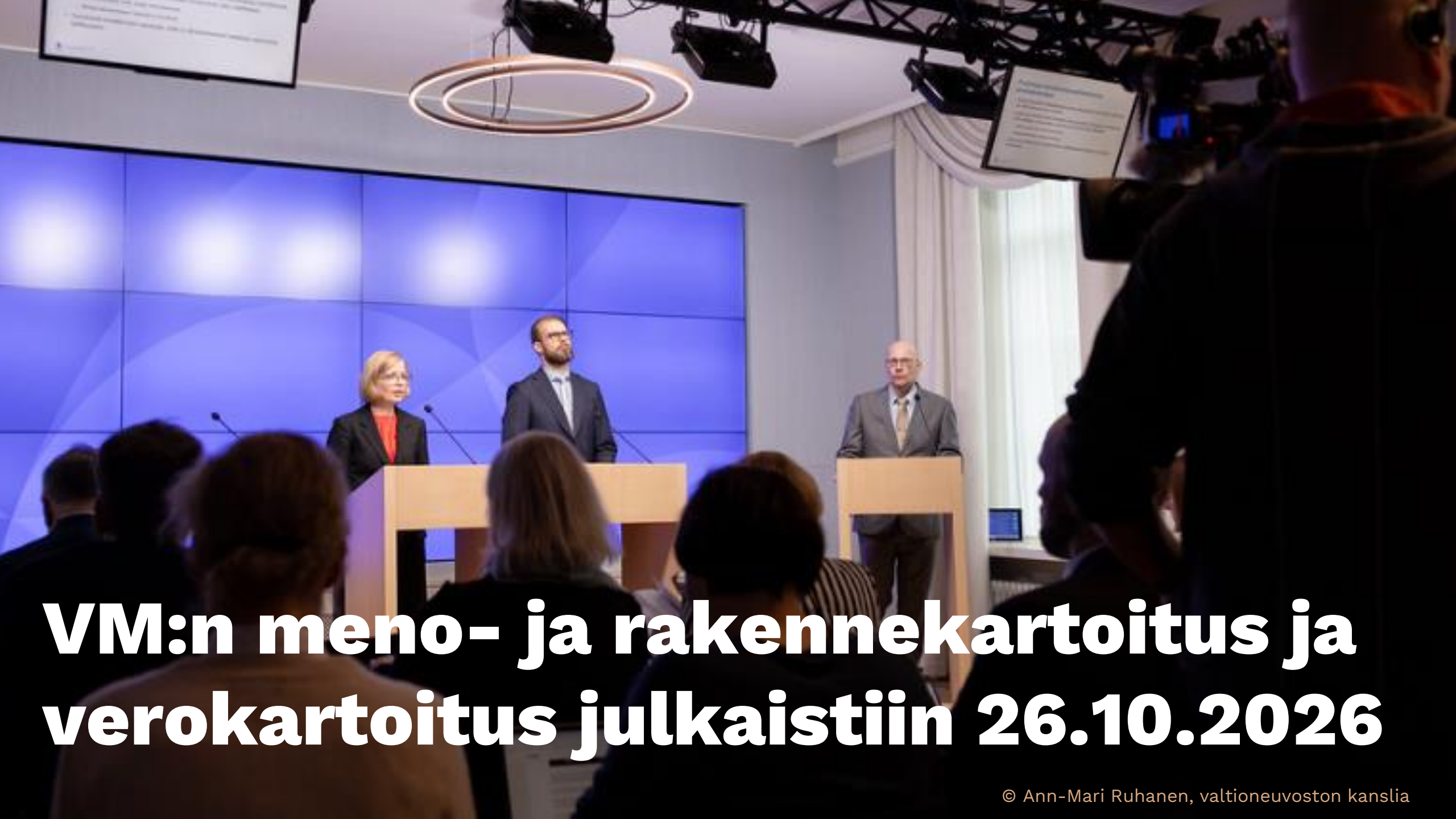

Me kaikki olemme vastuussa yhteisestä turvallisuudestamme

- Kuuntelemme toisiamme ja annamme kaikille mahdollisuuden osallistua keskusteluun.
- Noudatamme järjestäjien ohjeita puheenvuoroista ja niiden pyytämisestä.
- Puhumme kunnioittavasti kaikista ihmisistä ja ihmisryhmistä.
- Annamme jokaisen puhua omasta puolestaan emmekä tee oletuksia toisistamme.
- Kohdistamme mahdollisen rakentavan kritiikin asiaan, ei henkilöön eikä organisaatioon.
- Emme liity kokouksiin kolmannen osapuolen työkaluilla emmekä kerää tietoja kokoukseen osallistujista.
- Emme käytä kokouksissa tekoälytyökaluja, tekoälyagentteja tai botteja siitä erikseen sopimatta.

Jos emme onnistuneet, lue toimintaohjeet:
www.kuntaliitto.fi/turvallinentila

VM:n meno- ja rakennekartoitus ja verokartoitus julkaistiin 26.10.2026

© Ann-Mari Ruhanen, valtioneuvoston kanslia

VM:n teesit tulevaan sopeutustyöhön

Mittaluokka	Kohdistuminen	Myös veroilla rooli	Kokonaisuus	Rohkeus
Julkisen talouden nykyura ei ole kestävä. Tasapainottaminen on entistä kiireellisempää ja mittaluokaltaan poikkeuksellisen suuri: 8-11 miljardia euroa.	Sopeutustoimet on ulotettava koko julkiseen sektoriin. Se tarkoittaa, että mitään julkista tehtävää tai hallinnonalaa ei voi sulkea sopeutustyön ulkopuolelle.	Pelkät menoleikkaukset eivät riitä, vaan tarvitaan myös veronkiristyksiä sekä veropohjan laajentamista.	Sopeutustoimet on suunnattava vaikutuksiltaan suurimpiin kokonaisuuksiin ja minimoitava muutosten haitalliset vaikutukset talouskasvulle, työnteolle ja tuottavuudelle.	Sopeutus on tehtävissä, sillä vaihtoehtoja on riittävästi. Työ vaatii kuitenkin uudenlaista ajattelua ja poliittista rohkeutta. Vakaus ja ennustettavuus tärkeää.

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Meno- ja rakennekartoitus tarkastelee julkisen sektorin tehtäviä, rakenteita ja palvelujen järjestämistä.

Verokartoitus tarkastelee veropohjien laajentamista ja verotukien karsimista.

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Meno- ja rakennekartoitus tai verokartoitus ei ole VM:n ehdotus toteutettavista toimista. Kartoitukset kuvaavat vaihtoehtoisten sopeutustoimien mittaluokkia ja niiden arvioitavissa olevia vaikutuksia.
Ohjaa kuitenkin keskustelu-agendaa vaalien alla.

Sopeutustoimien buffet-pöytä

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

Meno- ja rakennekartoitus

Mitä julkisen sektorin pitäisi tulevaisuudessa ylipäätään tehdä?

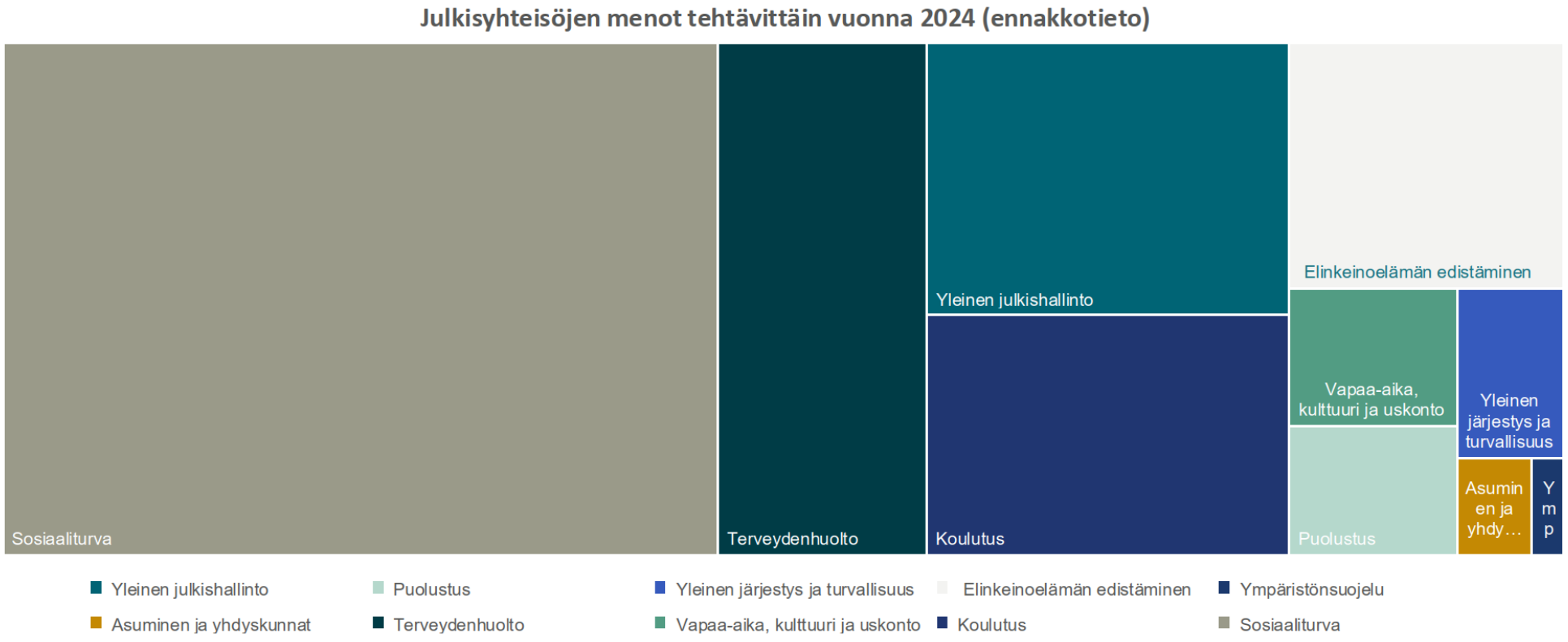

Meno- ja rakennekartoituksen lukuohje

- Tarkastelu läpivalaisee julkisia menoja ja sisältää suoria menoleikkauksia, maksutulojen muutoksia sekä rakenteellisia uudistuksia.
- Meno- ja rakennekartoituksen painopiste on sopeutustoimissa, joiden vaikutukset olisivat nähtävissä jo tulevalla vaalikaudella.
- Toimet ovat osin päällekkäisiä tai toisilleen vaihtoehtoisia ja ne on arvioitu yksittäisinä toimenpiteinä. Mahdollisia ristikkäisvaikutuksia ei ole huomioitu.
- Kartoituksessa tarkasteltujen sopeutusvaihtoehtojen kokonaismittaluokkaa ei ole mielekästä laskea yhteen.
- Mahdolliset käyttäytymismuutosten kautta syntyvät epäsuorat rakenteelliset julkisen talouden vaikutukset raportoidaan erillään välittömistä julkisen talouden vaikutuksista.

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Valtaosa julkisen sektorin menoista keskittyy sosiaali-turvaan, terveydenhuoltoon, hallintoon ja koulutukseen

Lähde: Valtiovarainministeriö, Tilastokeskus

Nostoja meno- ja rakennekartoituksen säästöjä tuovista ehdotuksista

Elinkeinot	Koulutus	Sosiaaliturva-etuudet	SOTE	Yleinen järjestys, turvallisuus hallinto	Indeksit
• T&K-rahoituslain kumoaminen • Suorat yritystuet • Maa- ja puutarhatalouden tuet • Perusväylänpito • Luonnonhaittakorvaukset • CAP-tukiohjelma	• Valtionrahoituksen rajaaminen 1. saman tason tutkintoon • Lakkautetaan opintoraha tai asumislisä • Poistetaan indeksisidonnaisuus korkeakouluilta tai lukioilta • Lukukausimaksut	• Eläkeiän nosto • Lakkautetaan lapsilisä, elatustuki, takuueläke • Alennetaan kansaneläkettä, yleistä asumis-, yleis- tai toimeentulotukea tai vammaisetuuksia	• Asiakasmaksujen korottaminen • Erikoissairaanhoidon työnjako • Tukipalvelujen keskittäminen • Aikuisten suun terveydenhuollon rajaus	• Kehitysyhteistyön lakkautus • Ukrainatuen lakkautus • Maksujen korotus tuomioistuimien toiminnassa	• Määräaikainen indeksijäädytys • Indeksisidonnaisuuden purkaminen

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Mistä toimista saadaan eniten euroja alijäämien kattamiseen?

Toimenpide	milj. euroa
Eläkeiän nosto siten, että eläkeikä oli 70 vuotta vuonna 2046	2 000 – 3 000*
Henkilöstömäärän vähentäminen eläkepoistumaa hyödyntäen (uusi rekrytointi joka kolmanteen)	2 500
Vaalikauden mittainen indeksikorotusten täysi (pl. HVA-rahoitus) jäädyttäminen	2 100
T&K-rahoituslain kumoaminen ja T&K-rahoituksen palauttaminen vuoden 2023 tasolle	1 840
Kansaneläkkeen ja takuueläkkeen indeksisidonnaisuuden poistaminen	1 111
Lapsilisän lakkauttaminen	1 104
Kela-indeksiin tai KHI-indeksiin sidottujen etuuksien indeksijäädytys 2028-2031	974
Lomarahojen puolittaminen julkisella sektorilla	810
Valtionavustustoiminnan kokonaisuudistus	800
Korkeakoulujen rahoituksen indeksisidonnaisuuden poistaminen	734
Kokonaan lainapohjaiseen opintotukeen siirtyminen	690
Vuosilomien leikkaaminen julkisella sektorilla 38 -> 30 päivään	570
Ulkoministeriön myöntämän varsinaisen kehitysyhteistyön lakkauttaminen	480
Kuntien peruspalveluindeksien jäädytys 2028-2031	390
Maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen lakkauttaminen	350

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

* Koko julkinen talous 2040-luvun lopulta alkaen

Suomen sosiaaliturvajärjestelmä on paisunut -> leikkauksilla voidaan saavuttaa huomattavan suuria säästöjä

- Säästöt edellyttävät tyypillisesti joko etuuksien tason, etuuksien kasvuvauhdin, etuuksien kohdentumisen tai etuuskausien muuttamista
- Suurin säästöpotentiaali:
  - **Eläkkeet**
    - Työeläkeindeksin ja palkkakertoimet muutokset, kansaneläkkeen indeksisidonnaisuus
    - Takuueläke
  - **Asumistuet**
    - Tukitasojen alentaminen
    - Omavastuiden kasvattaminen
    - Eläkkeensaajan asumistuen yhdistäminen yleiseen asumistukeen
  - **Opintotuki** kohdistuu rajattuun edustajajoukkoon
  - **Työttömyysturvan** muutoksilla pyritään lisäämään työn vastaanottamisen kannustimia
- Toimeentulotuki ja perhe-etuudet eivät ole suurten säästöjen lähteitä

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Eläke-etuuksien muutoksissa säästö kohdistuisi pääasiassa sosiaaliturvarahastoihin, joten sen kohdentaminen muualle vaatii kanavointiratkaisua

Toteutustapa on riski

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Raportin suurin potentiaali liittyy julkisen sektorin rakenteellisiin uudistuksiin

- Julkisen sektorin toimintatapojen muuttaminen
  - hyvinvointialueiden ja kuntien yhdistyminen, julkisen sektorin henkilöstö ja työehdot, digitaalisten palvelujen laajempi käyttö, tekoäly
- Palveluverkon muutokset
- Hallinnon yhdistäminen
  - tukipalvelujen ja hankintojen keskittäminen
- Sääntelyn purkaminen
  - henkilöstömitoitukset
- Työnjaon uudistaminen
  - erikoissairaanhoidon keskittäminen, kevyemmät palvelumuodot
- Omavastuun lisääminen
  - varhaiskasvatus- ja terveydenhuollon asiakasmaksut, aikuisten suun terveydenhuollon järjestämisvastuun rajaus
- Julkisen rahan vaikuttavuus, vähähyötyiset hoidot, maatalouspolitiikan kansalliset tuet, valtionavustusjärjestelmän uudistaminen

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Suurimmat rakenneuudistukset kiteytetysti

Maatalouden kansallisten tukijärjestelmien uudelleenarviointi

- kansallisten maataloustukien poistaminen
- luonnonhaittakorvausten kansallisen lisärahoituksen poistaminen
- CAP-ohjelman kansallisen rahoituksen vähentäminen

Koulutusjärjestelmän ja verkon sopeuttaminen väestökehitykseen

- Ammatillinen koulutus
- Korkeakoulujen rahoitusmuutokset
- Oppivelvollisuuden laajennuksen osittainen tai täydellinen peruminen

Julkisen sektorin tuottavuuden parantaminen

- Vuosilomien lyhentäminen, henkilöstömäärän vähentäminen
- Digitalisaatio, tekoäly, sähköiset palveluprosessit
- Julkisen talouden ohjausjärjestelmän vahvistaminen

Hyvinvointialueiden palvelurakenteen uudistaminen

- Erikoissairaanhoidon työnjaon vahvistaminen
- Vähähyötyisten palveluiden vähentäminen
- Tukipalveluiden keskittäminen

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Pelkät avustus- ja hallintoleikkaukset eivät nyt riitä

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Kuntahuomiot

”Meno- ja rakennekartoituksessa ei korosteta pakollisia kuntaliitoksia, kuntarakenneuudistusta, uusia valtion määräyksiä”

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

VM: Väestökehitys on kuntatalouden keskeinen haaste

- Kuntatalouden suurimmat haasteet liittyvät siihen, että palveluverkkoja, koulutusjärjestelmää ja varhaiskasvatuksen rakenteita ei ole kaikkialla sopeutettu muuttuneeseen väestökehitykseen -> rakenteet
- Kehitys kasvattaa kuntatalouden kustannuksia asukasta kohden ja lisää investointipaineita.
- VM ei ehdota kuntien palvelurakenteiden uudistamista suoralla sääntelyllä tai pakkoliitoksilla, vaan pyrkii ohjaamaan kuntia haluttuun suuntaan rahoituksen vähentämisen kautta tai normiohjauksella.
  - Valtionosuuksien ja erityisrahoituksen vähentäminen
  - Varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksen väljennys
  - Asiakasmaksujen korottaminen

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Kunnista haetaan toiminnan tehostamista taloudellisten kannusteiden kautta

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

VM: Euromääriltään keskeisimmät kuntatoimenpide-ehdotukset

Toimenpide	milj. euroa
Henkilöstömäärän vähentäminen eläkepoistumaa hyödyntäen (joka kolmannen tilalle yksi uusi)	900
Kuntien peruspalvelujen valtionosuusindeksin jäädytys 2028-2031 (kuntien päätökset vaikuttavat)	-390
Työeläkeindeksin ja palkkakertoimen jäädytys 2028-2031	-345
Kaikkien lomarahojen leikkaus puoleen nykyisestä	330
Kansaneläkkeen ja takuueläkkeen indeksisidonnaisuuden poistaminen	260
Varhaiskasvatusmaksujen korottaminen (vuotta 2017 edeltänyt taso)	200
Julkisen sektorin vuosilomien leikkaaminen 38 – 30 pv	190
Kansaneläkeindeksiin tai muutoin kuluttajahintoihin sidottujen etuuksien indeksikorotusten jäädyttäminen	180
Ammatillisen koulutuksen rahoituksen vähentäminen yhteensä 300 milj. eurolla (kuntien osuus tarkentuu)	160
Palkkojen alentaminen yhdellä prosenttiyksiköllä	120
Oppivelvollisuuden lyhentäminen, viimeistään kevät, jolloin oppilas täyttää 17	120
Kuntien tehtävä- ja rakenneuudistus: esim. velvoittavat järjestämiskriteerit, kuntien yhdistymiset	100
Perustoimeentulotuen perusosan tason sitominen etuuden saajan ikään	96

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Talousvaikutuksiltaan pienempiä toimenpide-ehdotuksia, esimerkkejä:

- Varhaiskasvatuksen vähimmäis- tai enimmäismaksun korotus (15-30 milj. euroa)
- Opettajien kelpoisuusvaatimusten keventäminen (40 milj. euroa)
- Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaaminen (9 milj. euroa)
- Perusopetuksen tasa-arvorahan poistaminen (75 milj. euroa)
- Perusopetus: Vuosiviikkotuntien vähentäminen (20 milj. euroa)
- Pienten lukioiden lisän poisto (45 milj. euroa)
- Lukiot: Rahoituksen rajaaminen kolmeen vuoteen (57 milj. euroa)
- Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen vähimmäismaksut (10 M€)
- Ammatillisen koulutuksen kouluruokailun maksullisuus (12 M€)
- Harrastamisen Suomen mallin lopetus (19 milj. euroa)
- Liikuntapaikkarakentamisen valtiontuen poisto (15 milj. euroa)
- Valtion joukkoliikennetuen lasku 50 % → 30 % (20 milj. euroa)
- Kotoutumisen laskennallisten korvausten poistaminen (27 milj. euroa)

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Ehdotukset lähinnä peruuttavat ajassa taaksepäin

Perusopetus näyttää säästyneen suurilta leikkausehdotuksilta

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Kuntasopeutuksiin liittyy useita ongelmia, joiden vuoksi säästö ei toteudu

- Kuntien valtionrahoitukseen, esimerkiksi valtionosuuksiin tai avustuksiin, kohdistuvat toimenpiteet ovat ensivaiheessa suoria leikkauksia kuntatalouden palveluihin. Leikkaus muuttuu neutraaliksi vasta, jos kunnat sopeuttavat toimintaansa vastaavasti esim. menojen karsimisella tai veronkiristyksellä
- Pelkkä rahoituksen leikkaaminen (=signaali halutusta suunnasta) ei yksinään riitä. Säästöjen toteutuminen vaatii tuekseen lainsäädäntömuutoksia tehtäväkentässä.
  - Kunnissa esiintyy yleensä suurta painetta valtion säästöjen kompensointiin, esim. valtion tukema asuntotuotanto, liikenneinfra, luonnonsuojelu, EU:n tukiohjelmat, kulttuuri, vapaa sivistystyö, nuorten työpajatoiminta, kotoutuminen
- Kunnat ovat merkittävä tulonsiirtojen rahoittaja. Ehdotetut muutokset sosiaaliturvaan vaikuttavat kuntiin usein negatiivisesti, ainakin aluksi
  - Monimutkaisten ja laskennallisten kanavointiratkaisujen toteuttamistapa on riski

Kuntien rahoituksen vähentäminen ei yksinään riitä, vaatii rinnalleen lainsäädäntömuutoksia

Julkisen rahan kohdentaminen vaikuttavammin on välttämätön suunta

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

KUNTALIITTO | Kommun-förbundet

Verokartoitus kuvaa verorakennetta Suomessa ja sen muutosmahdollisuuksia

ALV on verokartoituksen tärkein sopeutusväline.

Syy: Kulutusverot ovat talouskasvun kannalta haitoiltaan pienempiä kuin työn tai yrittämisen verotus. ALV:llä on laaja veropohja ja huomattava verokertymä.

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

”VM:n suosikit veroinstrumenteiksi”

Veropohjien tulee olla laajoja ja verotuksen neutraalia. Veronkiristykset kohdistettava ensisijaisesti kulutus- ja kiinteistöveroihin.

1. verotuet ja poikkeukset
2. alennetut ALV-kannat
3. kiinteistö- ja maapohjaverotus
4. ympäristö- ja energiaverotus
5. työn verotuksen kiristäminen

Kokonaisuus on tärkeämpi kuin yksittäiset verot

Suuria lisätuloja ei saada ilman poliittisesti vaikeita päätöksiä

https://vm.fi/-/julkisen-talouden-vahvistaminen-edellyttaa-koko-julkisen-sektorin-lapileikkaavaa-tarkastelua

Kuntien verotulojen kehitys määräytyy jatkossakin ennen kaikkea työllisyyden, ansio- ja eläketulojen, yritysten tulosten sekä maapohjan ja rakennusten verotusarvojen kehityksen perusteella.

Verorakenteen kannalta perusteltuina kehittämissuuntina voidaan pitää kunnallisveron veropohjan säilyttämistä laajana, sekä kiinteistöveron roolin hallittua vahvistamista.

Lähde: Valtiovarainministeriön Verokartoitus 2026

KUNTALIITTO | Kommunförbundet

Esimerkki mittaluokasta

Kuvitteellinen esimerkki tarvittavien sopeutuspakettien laajuudesta

Työntekijät (3,8 miljardia euroa):
- Eläköityvien julkisen sektorin työntekijöiden tilalle ei palkata uusia
- Lomarahojen leikkaus puoleen
- Pitkien vuosilomien leikkaus 30 pv

Sosiaaliturva (3,2 miljardia euroa):
- Työeläkeindeksin ja pakkakertoimen määräaikainen jäädytys
- Lapsilisän lakkauttaminen

Koulutus (1,2 miljardia euroa)
- Lainapohjainen opintotuki
- Korkeakoulujen rahoituksen indeksisidonnaisuuden poistaminen
- Leikkauksia ammatilliseen koulutukseen, mm. rahoitusmuutos

Sote (0,5 miljardia euroa)
- Aikuisten suun terveydenhuollon rajaus
- Asiakasmaksujen korotus

Elinkeinoelämä (0,4 miljardia euroa)

Kuva: Grafiikka: Minna-Liisa Linjala / HS

Arvonlisävero (3,9 miljardia euroa):
- Kaikki ALV-verokannat 25,5 prosenttiin

Palkansaajat (1,5 miljardia euroa):
- Valtion progressiivisen tuloveroasteikon korottaminen prosenttiyksiköllä

Yritykset (1,2 miljardia euroa)
- Yhteisöverokannan korotus, 1 %-yksiköä
- Listaamattomien osinkojen verouudistus
- Rajauksia yritysten sukupolvenvaihdoksiin liittyviin huojennuksiin

Liikenne (0,9 miljardia euroa)
- Ajoneuvon perusveron korotus 100 eurolla
- Energiaverotukien pienentäminen
- Laivalippuvero, lentolippuvero

Muut (1,2 miljardia euroa)
- Kiinteistöveron korotus
- Kotitalousvähennys
- Korotus pääomaverokantaan, 1 %-yksikköä

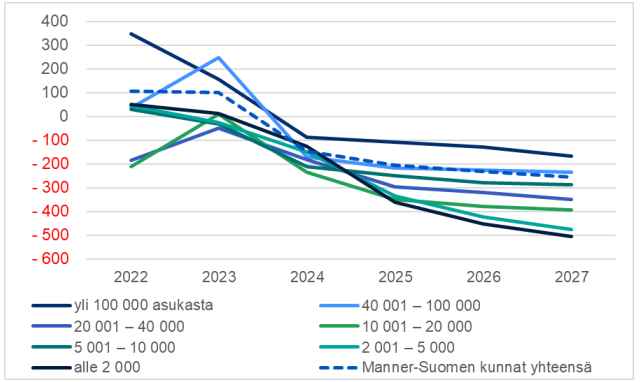
https://www.hs.fi/politiikka/art-2000012366369.html

Kiitos. Lisätietoa Kuntaliiton Pääekonomistin palstalla!

CC BY ND

Minna Punakallio
Puh. 09 771 2095
minna.punakallio@kuntaliitto.fi
@MinnaPunakallio

Lähde: Kuntatalousohjelma, syksy 2023

KUNTALIITTO